

Critically Appraised Topic

Titel: Hvordan oplever personer med etnisk minoritet at leve med en type 1 diabetes i hverdagslivet?

Publikationsdato: 07.01.2019

Revideringsdato: 28.02.2019

Indgivet af:

Lisbeth Frederiksen

Lektor, cand. pæd. pæd., sygeplejerske

Afdeling for Uddannelserne til Ergoterapeut og Sygeplejerske

UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Niels Bohrs Alle´ 1

5230 Odense M

Mobil: 24 96 42 81

Email: lifr@ucl.dk

Anslag: 11865 inkl. mellemrum

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE	1
Del 1.....	1
Titel	1
Forfatter	1
Publikationsdato: 07.01.2019	1
Baggrund for det kliniske spørgsmål	1
Det kliniske spørgsmål	1
Inklusionskriterier	2
Del 2.....	2
Søgestrategi Cinahl og Pubmed	2
Cinahl	3
Pubmed	4
Søgeresultat	4
Flowchart	5
Del 3.....	6
Matrix	6
Artikel 1	6
Kritisk bedømmelse af artikel 1.....	7
Artikel 2	8
Kritisk bedømmelse af artikel 2.....	8
Samlet vurdering samt konklusion.....	9
Erklæring om forfatterens uafhængighed	9
LITTERATURLISTE	10

Del 1

Titel

Hvordan oplever personer med etnisk minoritet at leve med en type 1 diabetes i hverdagslivet?

Forfatter

Lisbeth Frederiksen

Lektor, cand. pæd. pæd., sygeplejerske

Afdeling for Uddannelserne til Ergoterapeut og Sygeplejerske

UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Niels Bohrs Alle´ 1

5230 Odense M

Mobil: 24 96 42 81

E-mail: lifr@ucl.dk

Publikationsdato: 07.01.2019

Revideringsdato: 28.02.2019

Baggrund for det kliniske spørgsmål

I Danmark bor personer fra mere end 200 lande, og befolknings sammensætningen ændrer sig dermed (Danmarks Statistik, 2017). Personer med anden etnisk baggrund har hyppigere langvarige kroniske sygdomme og flere indlæggelser samt en mere risikobetonet livsstil end baggrundsbefolkningen, bl.a. ses en forhøjet forekomst af diabetes (Hempler, 2010, Jakobsen, Vinther-Jensen, 2010, Singhammer, 2008). Unge med anden etnisk baggrund end dansk og med type 1 diabetes (T1D) er udfordret på dårligere metabolisk diabetes kontrol end baggrundsbefolkningen og dermed dårligere livskvalitet (Povlsen, Ringsberg, 2008). Dette kompliceres af, at unge er i gang med at udvikle deres identitet, hvor de i højere grad ønsker at være medbestemmende og tage ansvar for deres liv, men de kan have svært ved at se konsekvenserne af deres handlinger (Illeris, 2013). Diabetesuddannelse bør tage udgangspunkt i patientens baggrund, hvilket stiller krav til de sundhedsprofessionelle om at have viden om den enkeltes kultur og oplevelse af sygdom og sundhed (Povlsen, Olsen & Ladelund, 2005). Dermed bliver formålet med denne CAT at undersøge evidens om unge med etnisk minoritet og T1D og deres oplevelse af at leve med sygdommen.

Det kliniske spørgsmål

Hvordan oplever personer med etnisk minoritets at leve med en type 1 diabetes i hverdagslivet?

På baggrund af det kliniske spørgsmål bliver der udarbejdet en PICO (Lund et al., 2014):

P- Participants	I- phenomenon of Interest	CO- Context
Personer med etnisk minoritet og type 1 diabetes	Oplevelse	Hverdagslivet

Inklusionskriterier

Der udarbejdes inklusionskriterier for at skærpe fokus under gennemlæsning af søgeresultaterne og gøre processen transparent med formålet at højne troværdigheden (Lund et al., 2014).

Studiedesign: Systematiske reviews og kvalitative studier jf. pyramidesøgning. Et kvalitativt spørgsmål gør det relevant at søge kvalitative data og velegnet til at give en forståelse af de unges livsverden (Lund et al., 2014).

Patientgruppe: Unge med etnisk minoritet og T1D. Der er ikke sat aldersgrænse på de unge, da der ikke forventes, at forskningen følger WHO's def. på unge. Da etniske minoriteter sjældent deltager i patientundersøgelser og oftest ekskluderes fra forskning pga. forventede sprogvanskeligheder (Sodermann, 2014), så inkluderes søgeordet personer i søgningen for at få flere hits.

Fænomen: Oplevelsen af det at leve med en T1D i hverdagslivet.

Limits: Engelsk og dansk sprog, da jeg selv skal kunne forstå det. Limits i forhold til publikationsdato: 10 år, tilgængeligt abstracts for at vurdere studiets relevans.

Del 2

Søgestrategi Cinahl og Pubmed

Der søges i databasen Cinahl Complete, som er udviklet til at indekser sygeplejefaglig litteratur, og MEDLINE via PubMed, som er en omfangsrig sundhedsfaglig database med videnskabelige artikler (Buus et al., 2008, Lund et al., 2014).

Der er udarbejdet 4 søgeblokke sat i prioriteret rækkefølge i bloksøgningen (tabel 1). For at finde engelske synonymer til at præcisere søgningen er databasernes egne nøgleordliste (Pubmed = MeSH, Cinahl = headings) (Lund et al., 2014) og synonymordbøger brugt som opslagsbog. I forlængelse er der anvendt de samme søgeord for etnisk minoritet fra artiklen *Methodological challenges when doing research that includes ethnic minorities: a scoping review* (Morville, Erlandsson, 2016). Dog bliver der lavet trunkering på flere søgeord i scoping reviewet (Morville, Erlandsson, 2016). Lund (2014) påpeger, at for tidlig trunkering kan gøre, at databasen opfatter ordet som noget andet. Derfor er min vurdering, at indskrænkningen af samlede hits kommer, når de andre blokke tilføjes og søger uden trunkering på alle ordene. Fælles for blok 1,2,3 og 4 er, at der søges på fritext for at få det nyeste med, og der søges på hvert enkelt ord for så at anvende den boolske operator OR til sidst (tabel 2 og 4) (Lund et al., 2014). Der søges nu med boolske operator AND mellem blok 1,2 og 3 (Lund et al., 2014), idet min vurdering er, at blok 4 kan indfanges i blok 3 (tabel 3 og 5).

Det kan være en fordel at vente med at aktivere sine limits indtil sidst i søgningen, idet det giver et tydeligere billede af søgningen (Buus et al., 2008). Da der blot fremkommer 30 hits på Cinahl, vurderes det

overskueligt at gennemlæse, hvorfor limits ikke aktiveres. På Pubmed fremkommer der 133 hits, og limits aktiveres, og der fremkommer 68 hits.

Tabel 1

Blok 1 Etnisk minoritet	Blok 2 Type 1 diabetes	Blok 3 Oplevelse	Blok 4 Hverdagslivet
Immigrant Asylum seeker Refugee Ethnic minorit Minority group Ethnic group Cross-cultural Cultural group Inter-cultural Multi-cultural	Type 1 diabetes Type 1 diabetes mellitus Diabetes mellitus type 1 Diabetes type 1	Experience Experiences Attitude Attitudes	Everyday life Quality of life Life style Attitude to life Life Activities of Daily Living

Cinahl

Tabel 2

#	Cinahl 21.09.18	Hits:
Blok 1	Immigrant OR asylum seeker OR refugee OR ethnic minorit OR ethnic minority OR minority group OR ethnic group OR cross-cultural OR cultural group OR Inter-cultural OR multi-cultural	66145
Blok 2	Type 1 diabetes OR Type 1 diabetes mellitus OR Diabetes mellitus type 1 OR Diabetes type 1	24200
Blok 3	Experience OR Experiences OR Attitude or Attitudes	486941
Blok 4	Everyday life OR Quality of life OR Life style OR Attitude to life OR Activities of Daily OR Life	437048

Tabel 3

#	Cinahl 21.09.18	Hits:
Blok 1 AND blok 2 AND blok 3	(Immigrant OR asylum seeker OR refugee OR ethnic minorit OR ethnic minority OR minority group OR ethnic group OR cross-cultural OR cultural group OR Inter-cultural OR multi-cultural) AND (Type 1 diabetes OR Type 1 diabetes mellitus OR Diabetes mellitus type 1 OR Diabetes type 1) AND (Experience OR Experiences OR Attitude or Attitudes)	30

Pubmed

Tabel 4

#	Pubmed 19.09.18	Hits:
Blok 1	(((((multi-cultural) OR inter-cultural) OR cultural group) OR cross-cultural) OR ethnic group) OR minority group) OR ethnic minority) OR refugee) OR asylum seeker) OR immigrant	339516
Blok 2	((diabetes type 1) OR diabetes mellitus type 1) OR type 1 diabetes mellitus) OR type 1 diabetes	81670
Blok 3	((attitudes) OR attitude) OR experiences) OR experience	1219857
Blok 4	((life) OR activities of daily living) OR attitude to life) OR life style) OR quality of life) OR everyday life	1445221

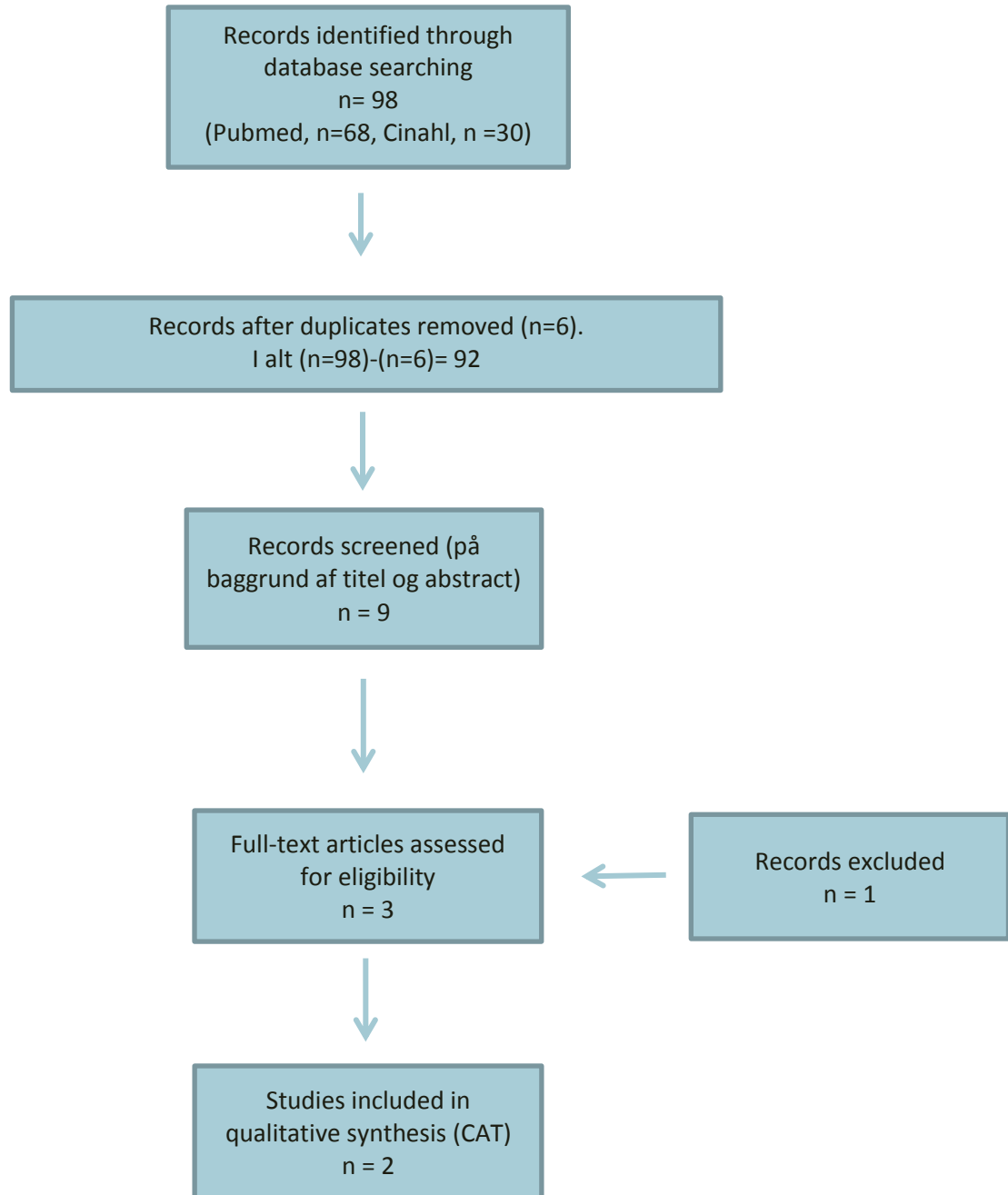
Tabel 5

Blok	Pubmed 19.09.18	Hits:
Blok 1 AND blok 2 AND blok 3	(((((multi-cultural) OR inter-cultural) OR cultural group) OR cross-cultural) OR ethnic group) OR minority group) OR ethnic minority) OR refugee) OR asylum seeker) OR immigrant)) AND ((diabetes type 1) OR diabetes mellitus type 1) OR type 1 diabetes mellitus) OR type 1 diabetes)) AND (((attitudes) OR attitude) OR experiences) OR experience)	133/ Med limits 68

Søgeresultat

Der fremkommer i alt 98 hits på MEDLINE vis Pubmed og Cinahl, som overføres til refworks, hvor der ekskluderes 6 dupletter. Artiklerne skimtes på overskrift og abstracts. 9 artikler bliver udvalgt til mere grundig gennemlæsning, hvoraf 3 artikler bliver udvalgt. Dog bliver et review studie *Health and Psychosocial Outcomes in U.S. Adult Patients with Diabetes from Diverse Ethnicities* (Naranjo et al., 2012) ekskluderet pga. manglende transparent i studiets metode, hvorfor 2 artikler danner udgangspunkt for denne CAT.

Flowchart

Del 3

Matrix

Forfatter	Titel	Udgivelse	Årstal	Formål med studie	Land	Metode	Informanter	Informanter s baggrund	Fund
Povlsen, L. & Ringsberg, K.C.	Learning to live with type 1 diabetes from the perspective of young non-western immigrants in Denmark	Journal of Nursing & Healthcare of Chronic Illness	2008	At undersøge hvordan unge voksne med en ikke-vestlig immigrant og T1D har lært at leve med sygdommen med særlig fokus på patientuddannelse og støtte.	Dansk	Mixed kvantitativ og kvalitativ design. Data fra semistruktureret interviews og metabolisk kontrol	n=11 17-28 år	Irak Kosovo Somalia (n=2) Pakistan Marokko (n=2) Syrien Tyrkiet Iran Bosnien	Oplevelser og reaktioner på diagnosetidspunktet ift. sig selv og forældre. At lære at leve med sygdommen. Patientuddannelse og støtte af sundhedsprofessionelle, familie og venner. Nuværende og fremtidigt liv med T1D, herunder oplevelse af kompetence.
Boman, A., Bohlin, M., Eklof, M., Forsander, G. & Torner, M.	Conceptions of Diabetes and Diabetes Care in Young People With Minority Backgrounds	Qualitative Health Research	2015	At undersøge unge med type 1 diabetes og en ikke-svensk baggrunds oplevelse af faktorer, som kan påvirke evnen til at tage vare på dem selv med fokus på rutiner forbundet med type 1 diabetes, deres sociale situation og støtte fra sundhedsprofessionelle	Svensk	Kvalitativt design. Semistruktureret interviews	n=12 13-18 år	1. eller 2. generations immigranter	Mikro niveau: Personlighed Normal Holdning Risiko Autonomi At glemme Håb Meso niveau: Pædiatrisk team Skole Familie Venner Makro niveau: Diabetes diskurs Skoleorganisation Kultur

Artikel 1

Formålet i det danske studie (Povlsen, Ringsberg, 2008) er at undersøge, hvordan unge voksne med en ikke-vestlig immigrant og T1D oplever at have lært at leve med T1D med særlig fokus på patientuddannelse og støtte. Studiet er et mixed kvantitativt og kvalitativt design. Data er fra semi-strukturerede interviews i 2006 og metabolisk kontrol (HbA1c) i 2002-2006. Sidstnævnte er brugt til at triangulere det kvalitative data. Informanterne er 11 unge (17-28 år) fra Irak (n=1), Kosovo (n=1), Somalia (n=2), Pakistan (n=1), Marokko (n=2), Syrien (n=1), Tyrkiet (n=1), Iran (n=1), Bosnien (n=1), som er rekrutteret af sundhedspersonale på 8

forskellige diabetescentre i Danmark. Det kvalitative data peger på, at oplevelser og reaktioner på diagnostidspunktet har sammenhæng til frygten for nåle, ikke kunne spise sødt, at opdage at T1D er kronisk, angsten for risiko for senkomplikationer, tanker om hvorvidt evne til at mestre sygdommen samt ødelagte fremtidsplaner. Det pædiatriske team har stor sammenhæng til de unges oplevelse af det at lære at leve med sygdommen, da det er et vilkår, at forældrene har svært ved at håndtere situationen. Overgangen fra det pædiatriske team til en voksen afdeling kan opleves som en voldsom ændring. De unge kan opleve manglende psykisk støtte og solidaritet fra familien. Få peger på udfordringer ift. venner. Hvis det er tilfældet, så har det sammenhæng til at undgå at spise fast food og oplevelsen af at være anderledes. I de unges nuværende og fremtidige liv med diabetes oplever de overvejende at have tilstrækkelig viden og færdigheder til at mestre T1D. Kosten er den mest trættende faktor. Der kan være udfordringer i overgangen til at blive voksen og begynde at arbejde. Det kvantitative data viser, at de unge med bedst HbA1c (dansk anbefaling HbA1c < 7-8 %) er dem, som giver udtryk for individuel uddannelse fra det pædiatriske team. De med dårligst HbA1c er de yngste deltagere og de, som oplever dårlig støtte fra familie og dårlig overflytning til voksenafdeling. Konklusionen er, at unge med etnisk minoritet og T1D kræver pædagogisk og psykosocial støtte for at bygge bro mellem kultur, og diabetesuddannelse skal introduceres mere optimal.

Kritisk bedømmelse af artikel 1

Studiet i artikel 1 (Povlsen, Ringsberg, 2008) er et mixed kvantitativt og kvalitativt design. Da den kvantitative analyse bliver anvendt til at triangulere de kvalitative fund, som er studiets fokus, så vurderes det, at artikel 1's kvalitet kan kritisk vurderes efter tjeklisten "Critically Appraisal Skills Programme" (CASP) (OUH, 2018). Den er velegnet til kvalitative studier og anbefales af Center for Klinisk Retningslinjer (Center for klinisk retningslinjer, 2018), jf. der er ikke enighed om kritisk vurdering af mixed methods.

Artiklen vurderes til god kvalitet. Dog vurderes forbehold i nedenstående punkter:

Spørgsmål (sp.) i CASP	Kommentar
Sp. 4	Informantvalg er begrundet ud fra ønske om stor bredde ift. køn, alder, etnisk baggrund og tidspunkt for diagnose, men det begrundes ikke.
Sp. 3, 4 og 5	Formålet med studiet lægger op til et kvalitativt studie, men der inddrages også et kvantitativt design, idet der er målt en årlig HbA1c i perioden 2002-2006 på informanterne for at anvende data til triangulering. Ud af de i alt 55 målinger leveret af de forskellige diabetesteam i DK er 14 målinger fraværende. Studiet retter selv kritik mod datamætningen.
Sp.5	I interviewet spørges til fortiden, som kan ligge flere år tilbage. Der forholdes ikke til interviewets narrative karakter.
Sp. 7	Ethiske overvejelser: der bliver ikke tydeliggjort, hvorvidt informeret samtykke er tydeliggjort for informanterne.
Sp. 9	Citater fra empirien bruges til at underbygge resultatet, men der bliver ikke beskrevet, hvordan de blev valgt ud fra den oprindelige mængde af data.

Artikel 2

Formålet med det svenske studie (Boman et al., 2015) er at undersøge unge med T1D og en ikke-svensk baggrund's oplevelse af faktorer, som kan påvirke evnen til at tage vare på dem selv. Studiet er et kvalitativt design med data fra semi-strukturerede interviews. Informanterne er 12 unge (13-18 år), som er 1. eller 2. generations immigranter og T1D. De er rekrutteret fra et stort pædiatrisk sygehus i Sverige. Fundene viser, at der er ligheder og forskelle mellem en såkaldt adherent gruppe (A-gr), som har integreret T1D som en del af deres personlige forudsætninger, og en non-adherent gruppe (NonA-gr), som ser T1D som noget eksternt med begrænset kontrol over, hvilket kan forklare, at der ikke bliver taget ansvar for mestringen af T1D. Fundene viser, at leve med T1D i sit hverdagsliv kan påvirkes af et mikro, meso og makro niveau. Hvor A-gr. har oplevelsen af en ansvarlig personlighed, så har NonA-gr. oplevelsen af, at personligheden er en begrænsning ift. T1D. Fælles for begge grupper er, at de gerne vil være normale i sociale situationer, men strategierne er forskellige. A-gr.'s holdning afspejler en accept af T1D, hvorimod NonA-gr tager afstand fra T1D. Fælles er en bevidsthed om risici ved at have T1D og et ønske om autonomi ift. T1D. Der er forskel på, om informanterne ønsker at glemme sygdommen. Håb er væsentligt og kan ses som et potentiale ift. forbedring af egenomsorg. Det pædiatriske team opleves af A-gr. som en del af hverdagslivet, hvor NonA-gr. kan beskrive negative følelser. Det opleves, at familien støtter op positivt, når de agerer hukommelse og vidensbank. Hvis det opleves modsat, så kan det have baggrund i forældrenes fravær. Der er forskellige tilgange til at involvere og ekskludere venner i sygdommen. Der er forskel på, hvorvidt skolerne er informeret. Skoleorganisationen påvirker NonA-gr. negativt. I NonA-gr. opleves ungekulturen som det at have mere ansvar. De unge oplever, at den etniske kultur kan påvirke T1D ved besøg i deres hjemland. Konklusionen er, at det at integrere T1D i hverdagslivet ser ud til at være afgørende for adherence og oplevelsen af ansvar for egenomsorg. Fokus på HbA1c i klinikkerne kan påvirke de unge, især Non-A.gr.'s udvikling af selvtillid.

Kritisk bedømmelse af artikel 2

CASP er anvendt til kritisk vurdering af det kvalitative studies (Boman et al., 2015) kvalitet. Den vurderes til god kvalitet. Dog vurderes følgende forbehold:

Spørgsmål (sp.) i CASP	Kommentar
Sp. 2	Relevant at undersøge med en kvalitativ metode (interviews). Beskrevet ikke begrundet.
Sp. 3	Studiedesignet er semi-strukturerede interviews med en fænomenologisk tilgang til dataanalysen og analyseret med Bronfenbrenner's ecological teori. Der forholdes ikke til, at teorien er fra 1979.
Sp.4	Antal af kontaktede informanter er oprindeligt 24 unge fra samme klinik, som bliver reduceret først til 12 og dernæst trækker 3 unge sig, uden at baggrunden herfor beskrives. Aldersgruppen er 13-18. Studiet påpeger selv den store aldersmargen men argumenter for manglende betydning for resultatet.
Sp. 5	Beskrevet men ikke begrundet: kontakt til informanterne, de fysiske rammer for interviewet, interviewernes (sygeplejerske og læge) erfaring med målgruppen. Transskriberingsmetoden er ikke nævnt

Sp.5	Interviewguiden er bygget op af 14 ukendte spørgsmål, som blev kvalificeret gennem et pilotstudie, men det vides ikke hvordan.
Sp. 6	Forskerne nævner ikke, hvorvidt informanterne og interviewerne allerede indgik i en relation, hvilket kan have indflydelse på svar og dermed være en bias.
Sp.8	Den fænomenologiske analyseproces og analysemetode begrundes, dog henvises ikke til kilde.
Sp. 9	Citater fra empirien bruges til at underbygge resultatet. Der bliver ikke beskrevet, hvordan de blev valgt ud fra den oprindelige mængde af data.

Samlet vurdering samt konklusion

Det kan sammenfattes, at unge mellem 13-28 år med etnisk minoritet og T1D's oplevelse af at leve med T1D i sit hverdagsliv kan påvirkes af et mikro, meso og makro niveau, og denne gruppe og deres familie kræver en særlig pædagogisk og psykosocial støtte for at bygge bro mellem kultur.

Begge studier vurderes til at være af god kvalitet, dog med følgende forbehold. Denne CAT omfatter et kvalitativt og mixed methods studie med i alt 21 semi-strukturerede interviews med personer med T1D i aldersgruppen 13-28 år med forskellige etniske baggrunde end det enkelte studies baggrundsbefolkning. Begge studier er med personer med mange forskellige etniske baggrunde, og aldersgruppen er bred. Informanter kan være ekskluderes pga. forventede sprogvanskeligheder. Det ene studie har trianguleret med kvantitativt data, hvor datamætningen kan kritiseres.

Dermed vurderes resultatet til delvis at være overførbart til det kliniske spørgsmål. Der vurderes dog, at der ikke kan gives specifikke anbefalinger på baggrund af den eksisterende evidens fundet i denne CAT, men ovenstående vurdering og konklusion kan medtænkes som relevante opmærksomhedspunkter i arbejdet med unge med etnisk minoritet og T1D.

Erklæring om forfatterens uafhængighed

Ingen fagpolitiske, økonomiske eller andre relevante interessekonflikter.

LITTERATURLISTE

- Boman, A., Bohlin, M., Eklof, M., Forsander, G. & Torner, M. 2015, "Conceptions of diabetes and diabetes care in young people with minority backgrounds", *Qualitative health research*, vol. 25, no. 1, pp. 5-15
- Buus, N., Kristiansen, H.M., Tingleff, E.B. & Rossen, C.B. 2008, "Systematic literature reviewing for academic papers", *Sygeplejersken*, vol. 108, no. 10, pp. 1-8
- Center for klinisk retningslinjer 2018, *Casp instrumentet*. [Online]. Available: <http://www.cfkr.dk/manualer-og-skabeloner/casp-instrumentet.aspx> [18.12.2018]
- Danmarks Statistik 2017, *Indvandrere og efterkommere*. [Online]. Available: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/indvandrere-og-efterkommere#> [27.11.2018]
- Hempler, N.F. 2010, "Indvandreres brug af sundhedsvæsenet" in K. Vinther-Jensen & R. Primdahl, eds. *Etniske minoriteter i det danske sundhedsvæsen - en antologi*, København: Sundhedsstyrelsen, pp. 16
- Illeris, K. 2013, *Transformativ læring og identitet*, Frederiksberg: Samfundslitteratur
- Jakobsen, I.H. & Vinther-Jensen, K. 2010, "Etnisk minoriteters sundhed" in K. Vinther-Jensen & R. Primdahl, eds. *Etniske minoriteter i det danske sundhedsvæsen - en antologi*, København: Sundhedsstyrelsen, pp. 8-15
- Lund, H., Juhl, C., Andreasen, J. & Møller, A.M. 2014, *Håndbog i litteratursøgning og kritisk læsning: redskaber til en evidensbaseret praksis*, København: Munksgaard
- Morville, A. & Erlandsson, L. 2016, "Methodological challenges when doing research that includes ethnic minorities: a scoping review", *Scandinavian journal of occupational therapy*, vol. 23, no. 6, pp. 405-415
- Naranjo, D., Hessler, D.M., Deol, R. & Chesla, C.A. 2012, "Health and psychosocial outcomes in U.S. adult patients with diabetes from diverse ethnicities", *Current diabetes reports*, vol. 12, no. 6, pp. 729-738
- OUH 2018, *Tjekliste til kvalitativt studie*, [Online]. Available: <http://www.ouh.dk/wm440061> [14.12.2018]
- Povlsen, L., Olsen, B. & Ladelund, S. 2005, "Educating families from ethnic minorities in type 1 diabetes -- experiences from a Danish intervention study", *Patient Education & Counseling*, vol. 59, no. 2, pp. 164-170.

Povlsen, L. & Ringsberg, K.C. 2008, "Learning to live with type 1 diabetes from the perspective of young non-western immigrants in Denmark", *Journal of Nursing & Healthcare of Chronic Illnesses*, vol. 17, no. 3, pp. 300-309

Singhammer, J. 2008, *Etniske minoriteters sundhed*, Region Midtjylland: Center for folkesundhed

Sodermann, M. 2014, *Dét du ikke ved får patienten ondt af. Om flygtningetilværelsens og eksilets grundvilkår i sociale - og kliniske sammenhæng*, Odense: Indvandrermedicinsk Klinik, Infektionsmedicinskafdeling Q, Odense Universitetshospital.